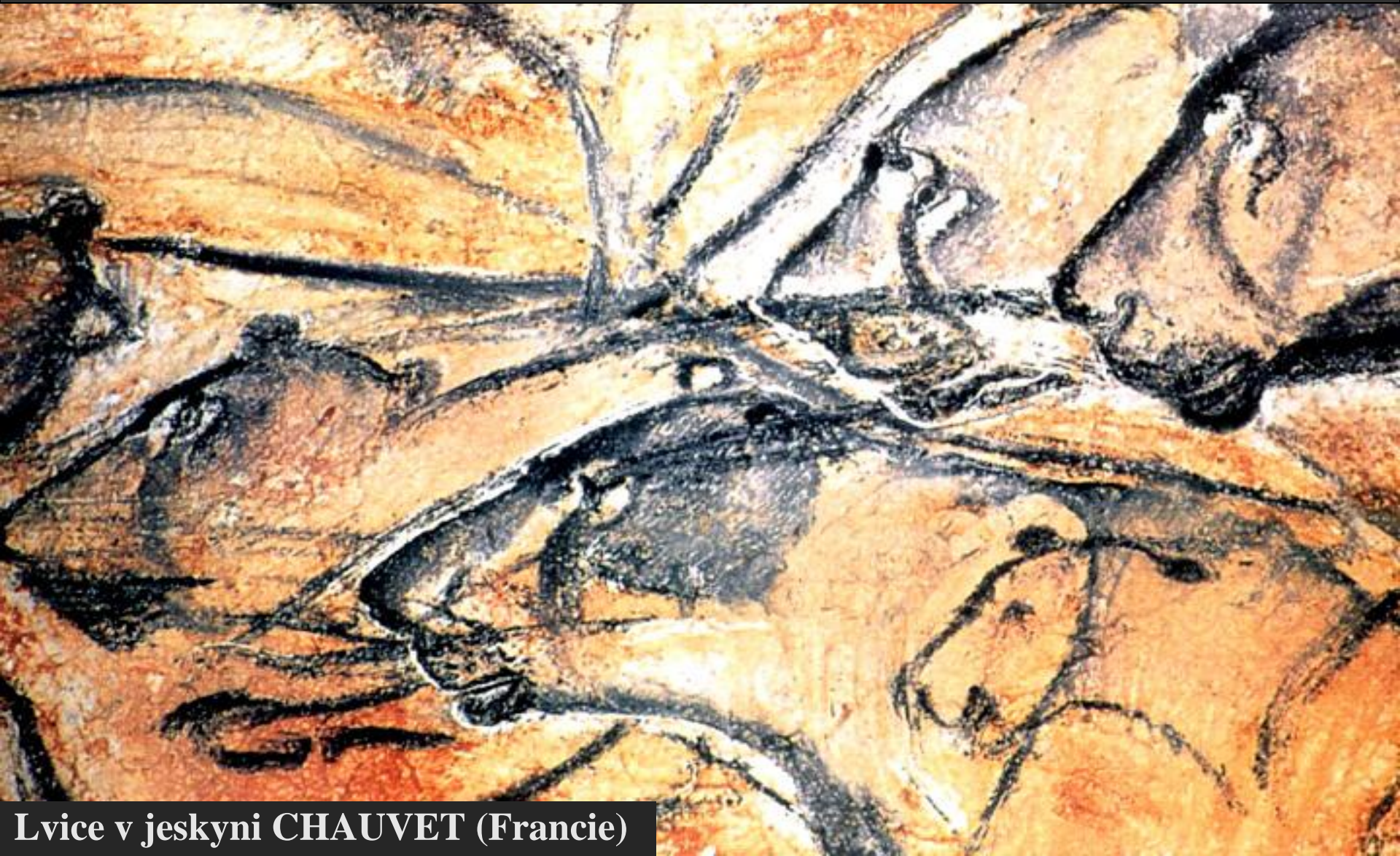
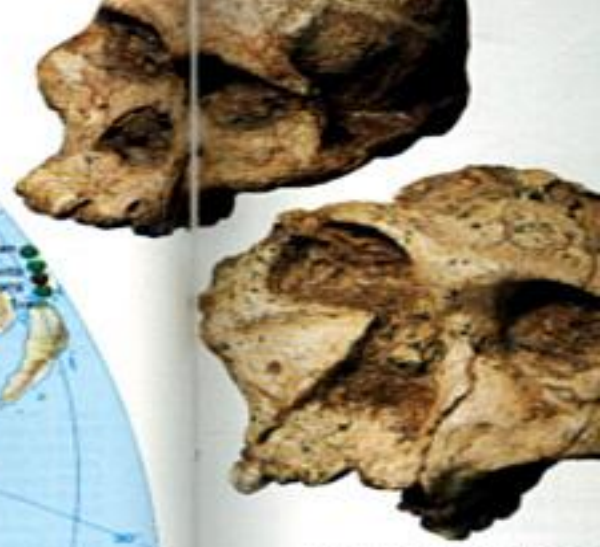
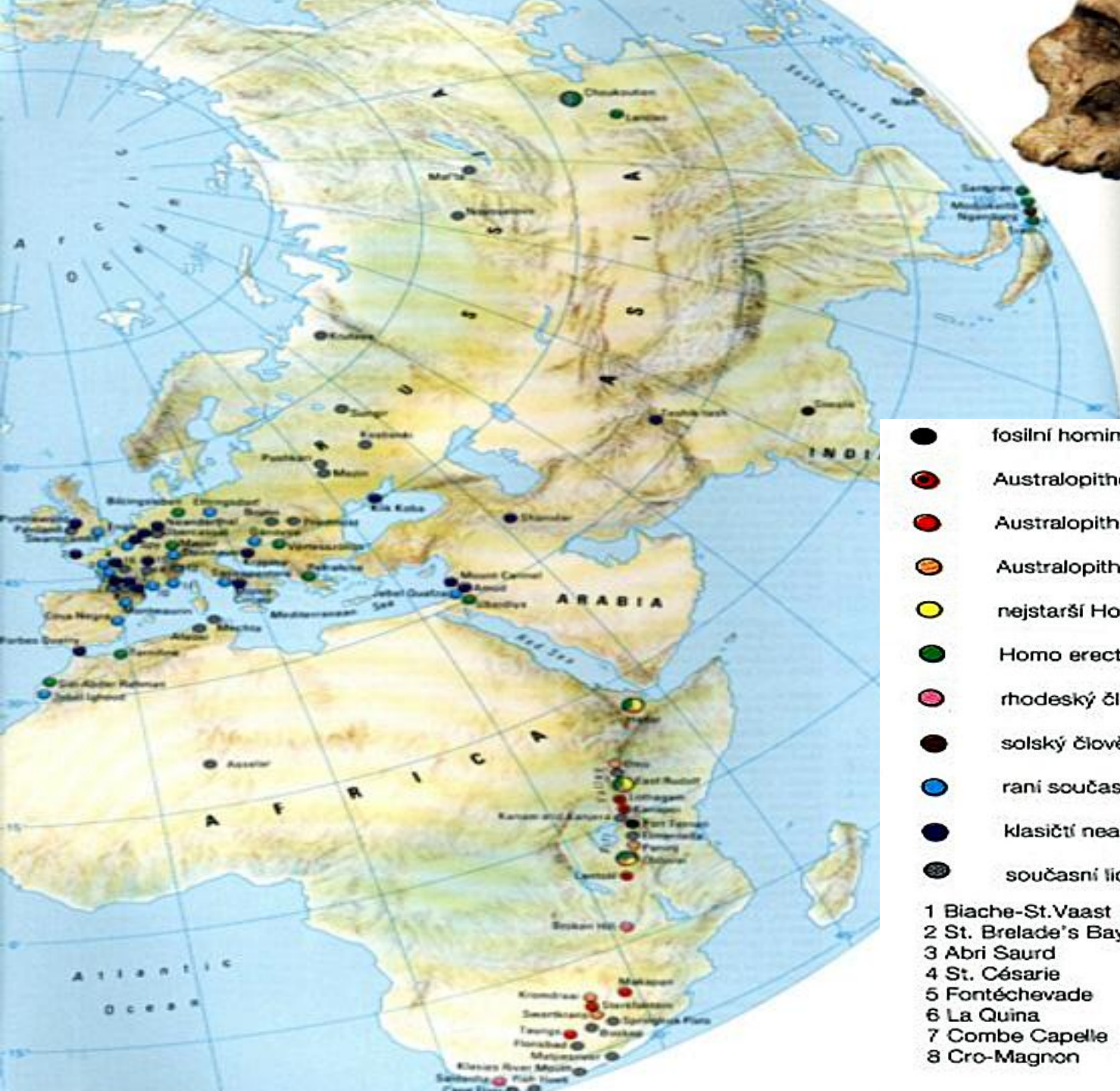

Prehistorické umění z mezioborového hlediska

Lvice v jeskyni CHAUVET (Francie)

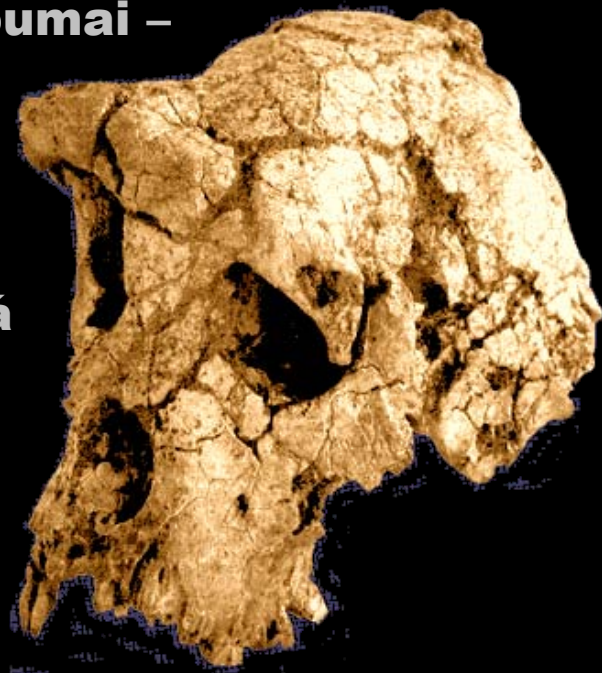

- fosilní hominidi /opice/
- Australopithecus nejistý
- Australopithecus africanus
- Australopithecus robustus
- nejstarší Homo /habilis/
- Homo erectus
- rhodeský člověk
- solský člověk
- raní současní lidé
- klasičtí neandrtálci
- současní lidé

1 Blache-St.Vaast	9 La Ferrassie
2 St. Brelade's Bay	10 Arago
3 Abri Saurd	11 Lazaret
4 St. Césarie	12 Grimaldi
5 Fontéchevade	13 Le Moustier
6 La Quina	14 Laugere-Basse
7 Combe Capelle	15 La Chapelle-aux-Saints
8 Cro-Magnon	16 Chancelade

**zatím nejstarší předchůdce člověka nazvaný – toumai –
byl objeven v republice čad...**

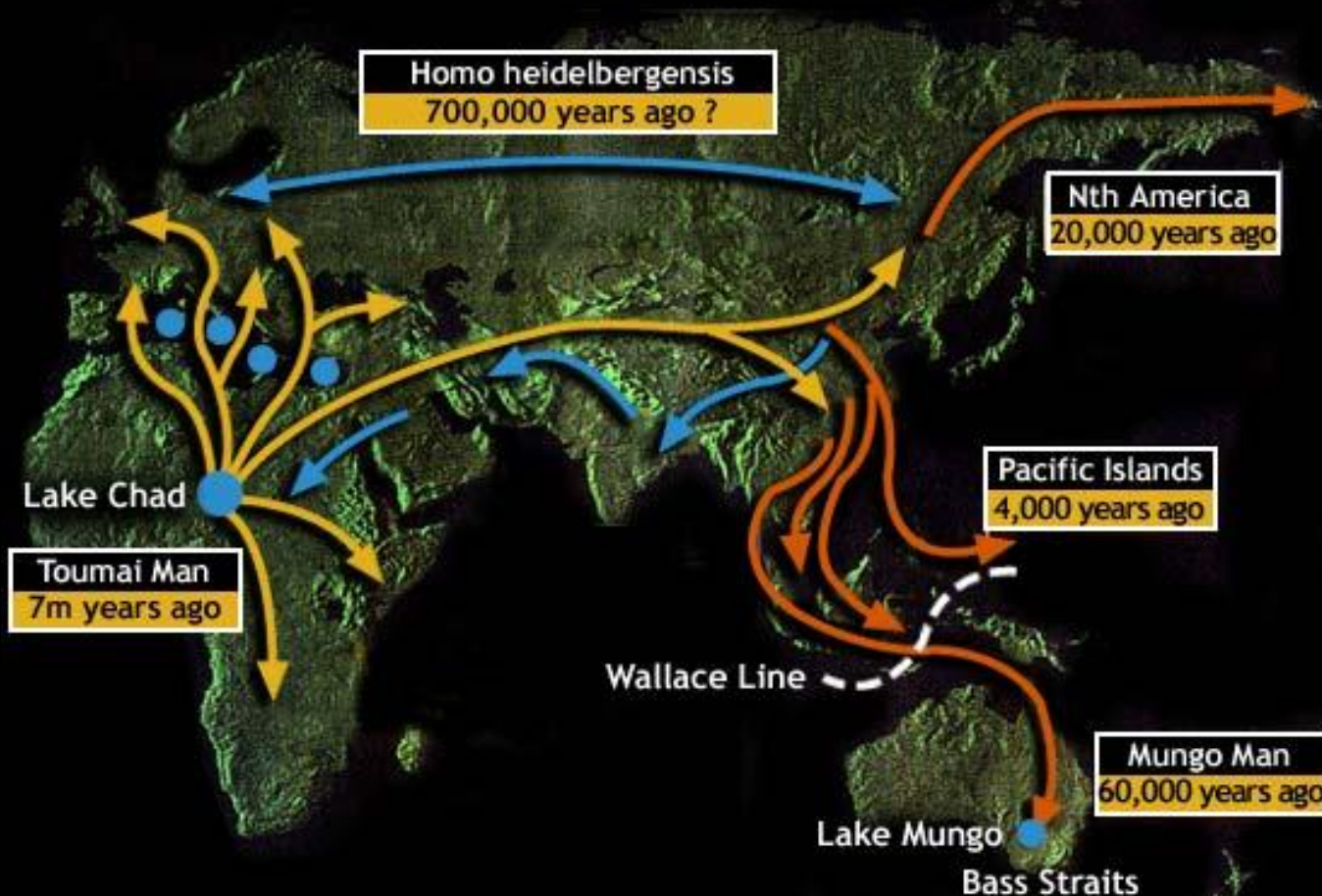
**...datování stáří lebky - 7 miliónů let - posunulo
dosavadní hranici o jeden milión let nazpět...
místní jméno - toumai – „štěstí života“ se tu dává
dětem narozeným před obdobím sucha...
vědci doufají v nález chybějícího článku evoluce
dokládajícího mutaci člověka ze šimpanze...**

nejnovější vědecké hypotézy předpokládají možnou postupnou evoluci lidského druhu z různých regionálních středisek...

NOT Out of Africa BUT Regional Continuity
A challenging idea about Human Evolution by Alan Thorne

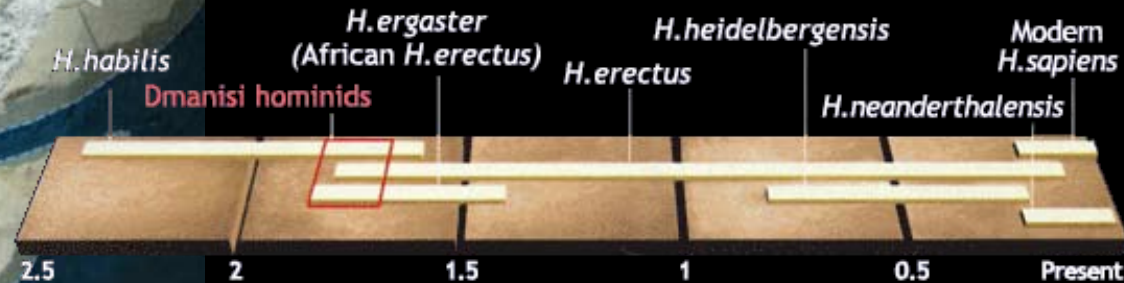
fosilie osmi jedinců druhu nazvaného - homo dmanisi - byly nedávno objeveny vědci v horách kavkazu v gruzii... - jejich stáří bylo určeno na 1, 75 až 1, 8 miliónů let...

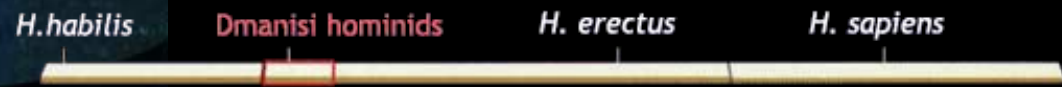
HOMO DMANISI

1.75 Million Year Old Republic of Georgia

A tree for the genus *Homo*...

...or a single branch

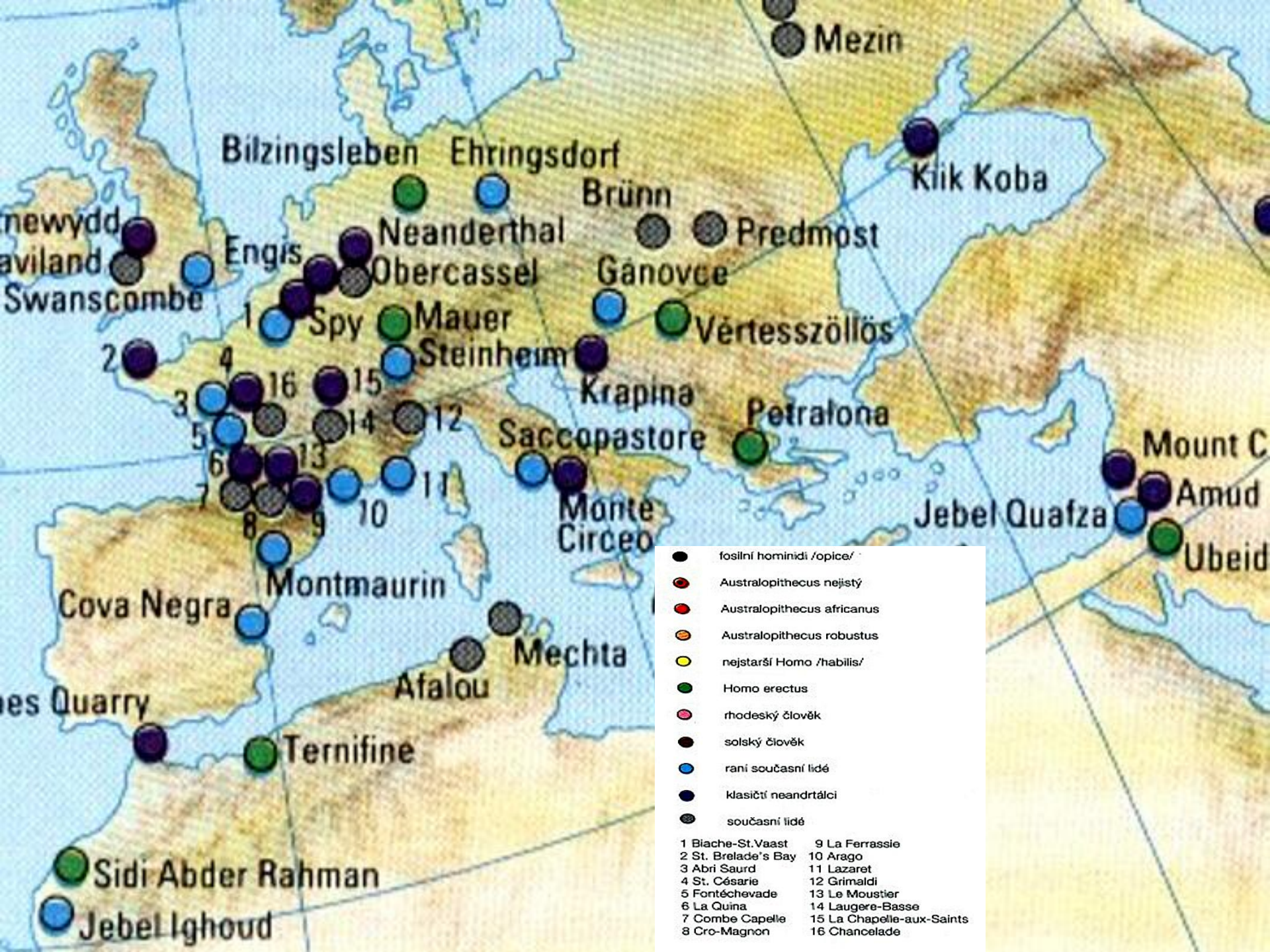

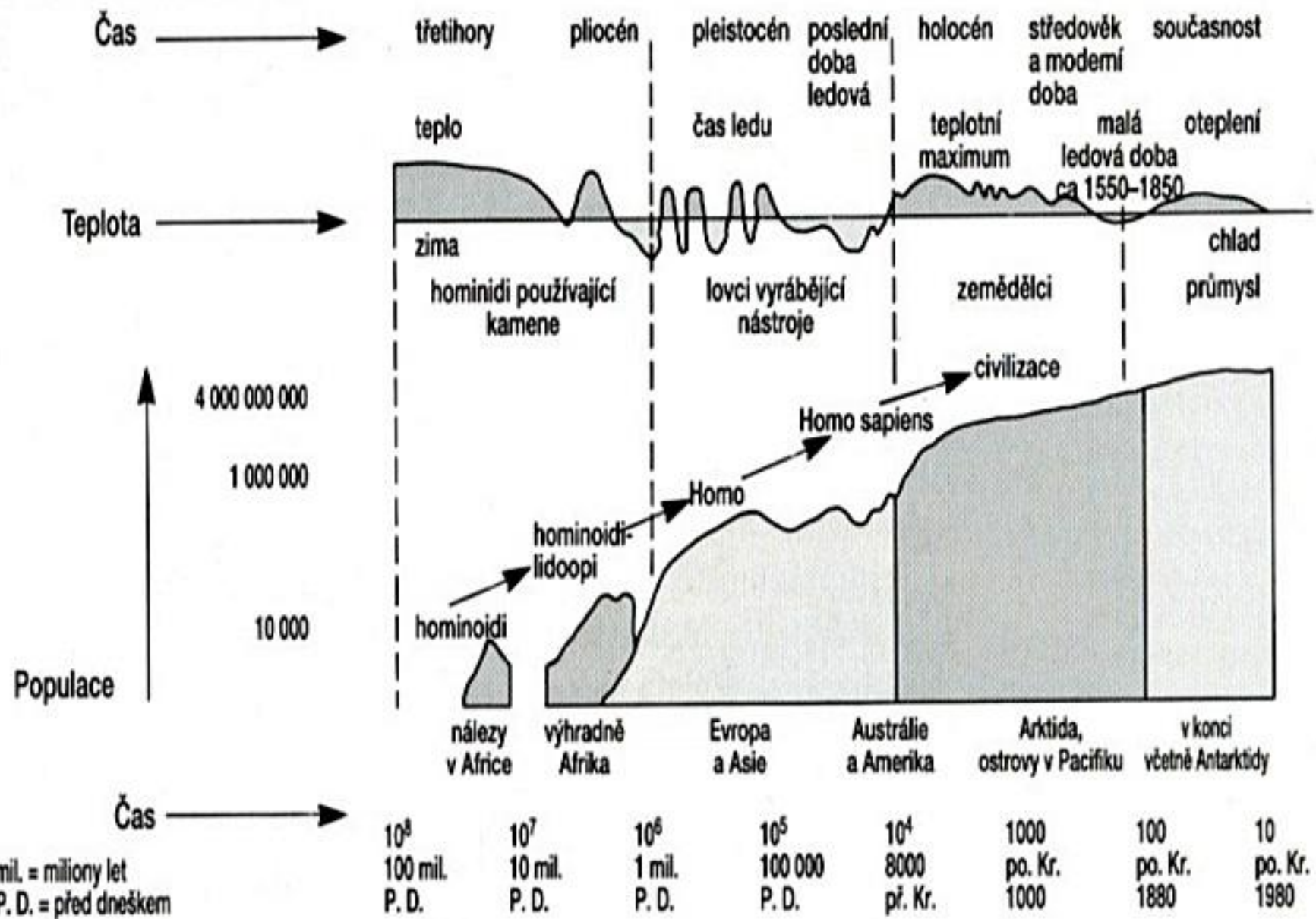
- fosilní hominidi /opice/
- Australopithecus nejistý
- Australopithecus africanus
- Australopithecus robustus
- nejstarší Homo /habilis/
- Homo erectus
- rhodeský člověk
- solský člověk
- rani současní lidé
- klasičtí neandrtálci
- současní lidé

1 Biache-St.Vaast	9 La Ferrassie
2 St. Brelade's Bay	10 Arago
3 Abri Saurd	11 Lazaret
4 St. Césarie	12 Grimaldi
5 Fontéchevade	13 Le Moustier
6 La Quina	14 Laugere-Basse
7 Combe Capelle	15 La Chapelle-aux-Saints
8 Cro-Magnon	16 Chancelade

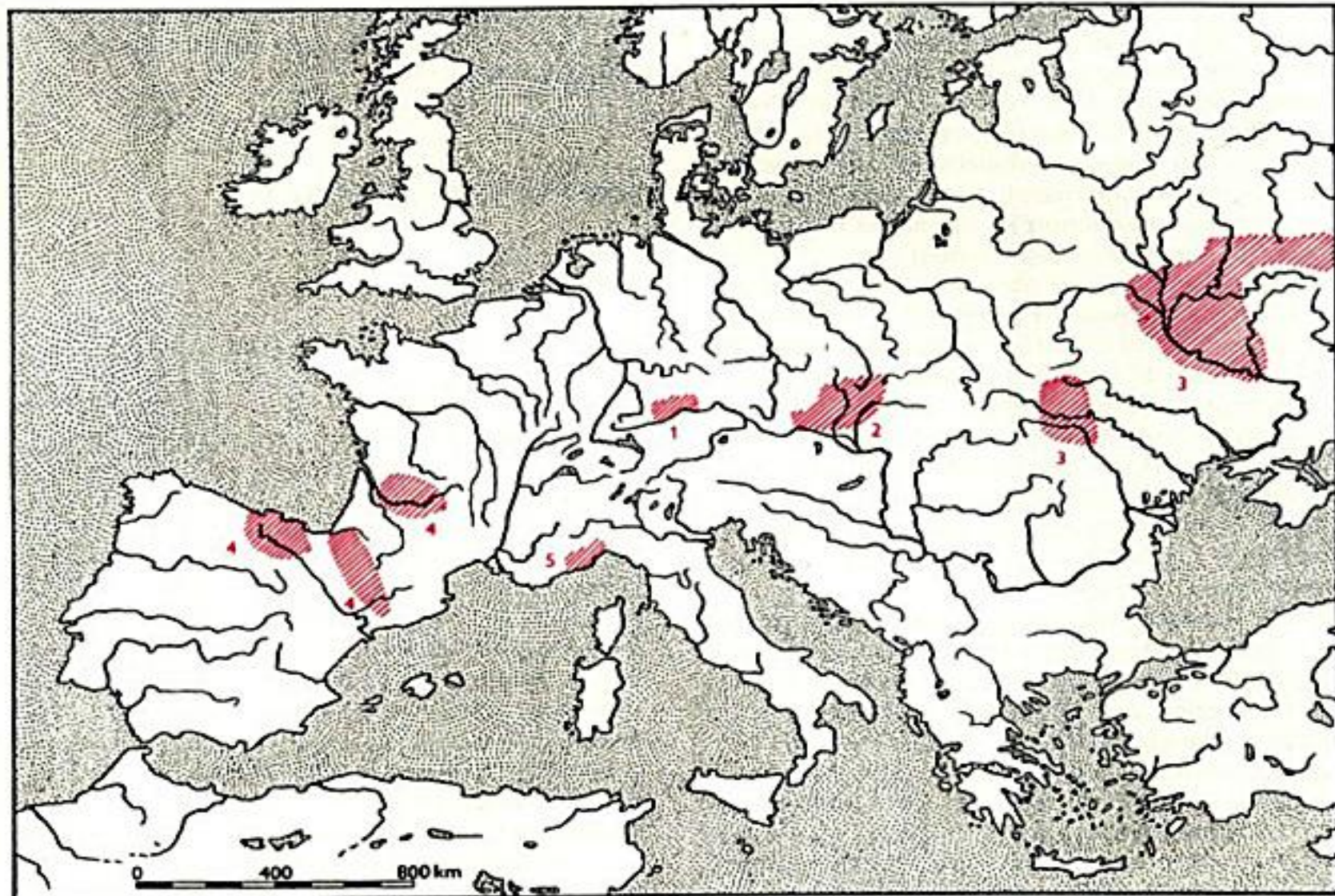

- fosilní hominidi /opice/
 - Australopithecus nejistý
 - Australopithecus africanus
 - Australopithecus robustus
 - nejstarší Homo /habilis/
 - Homo erectus
 - rhodeský člověk
 - solský člověk
 - raní současní lidé
 - klasičtí neandrtálci
 - současní lidé
1 Blache-St.Vaast	9 La Ferrassie
2 St. Brelade's Bay	10 Arago
3 Abri Saurd	11 Lazaret
4 St. Césarie	12 Grimaldi
5 Fontéchevade	13 Le Moustier
6 La Quina	14 Laugere-Basse
7 Combe Capelle	15 La Chapelle-aux-Saints
8 Cro-Magnon	16 Chancelade

ZÁPADOEVROPSKÉ KLIMATICKÉ TABULKY A PŘEHLED KULTURNÍCH EPOCH

KŘIVKA TEPLŮT (pokusná rekonstrukce) ← TEPLŮ ZIMA →	LET. PŘ. N. L.	LEDOVÁ NEBO MEZILEDOVÁ OBDOBÍ	HLAVNÍ ROZDĚLENÍ PREHISTORICKÝCH EPOCH	UMĚNÍ	HLAVNÍ KULTURNÍ SKUPINY A TRADICE				
	250 000	HOLSTEIN meziledová doba	SPODNÍ PALEOLIT (RANÁ DOBA KAMENNÁ)	(PAZOURKOVÉ NÁSTROJE)	CLACTONIEN ACHEULIEN vrstva LEVALLOISIENU LEVALLOISIEN v severní Francii a v Británii KONEČNÝ ACHEULIEN LOV MOUSTERIEN (neandrtálec) GRAVETTIEN AURIGNACIEN (moderní Homo sapiens) SOLUTREEN MAGDALÉNIEN				
	200 000								
	150 000	RISS doba ledová							
						100 000			
	50 000	EEMIAN poslední doba meziledová				SVRCHNÍ PALEOLIT (POZDNÍ DOBA KAMENNÁ)	(KOSTĚNNÉ NÁSTROJE)	PRVNÍ UMĚLECKÉ PŘEDMĚTY 25 000	
									WÜRM poslední zalednění
		40 000							
		30 000							
		20 000							
	10 000								
0		MEZOLIT, NEOLIT	UMĚNÍ DOBY LEDOVÉ 6000	DRUHÝ LOVECKÝ STYL					

2 Mapa hlavních oblastí evropského paleolitického umění. Ukazuje, že nejbohatší nálezy byly v různých dobách soustředěny do nevelkých oblastí, které představovaly populační koncentraci a jakási centra kulturního vývoje. 1: Nálezy nejstaršího umění aurignacienu (32 000 let) soustředěné ve Württembersku. 2: Nálezy pavlovienu (23 000 — 28 000 let) na území Moravy, přilehlého západního Slovenska, jižního Polska a severního Rakouska. Z téhož kulturního období (gravettien) jsou i nálezy menšího

střediska v Ligurii (5). 3: Ukrajinská naleziště, soustředěná do dvou celků, zabírají poměrně rozsáhlé časové období. Nejstarší jsou Kostjenki na Donu, po nich následují Avdějevo a Gagarino (21 000 — 24 000 let). A konečně nejmladší jsou Mežirič. Mezin a Jelisiejeviči na Dněpru (14 000 — 15 000 let). 4: Nálezy magdalénienu soustředěné v Dordogni, ve francouzských Pyrenejích a ve španělské Kantábrii.

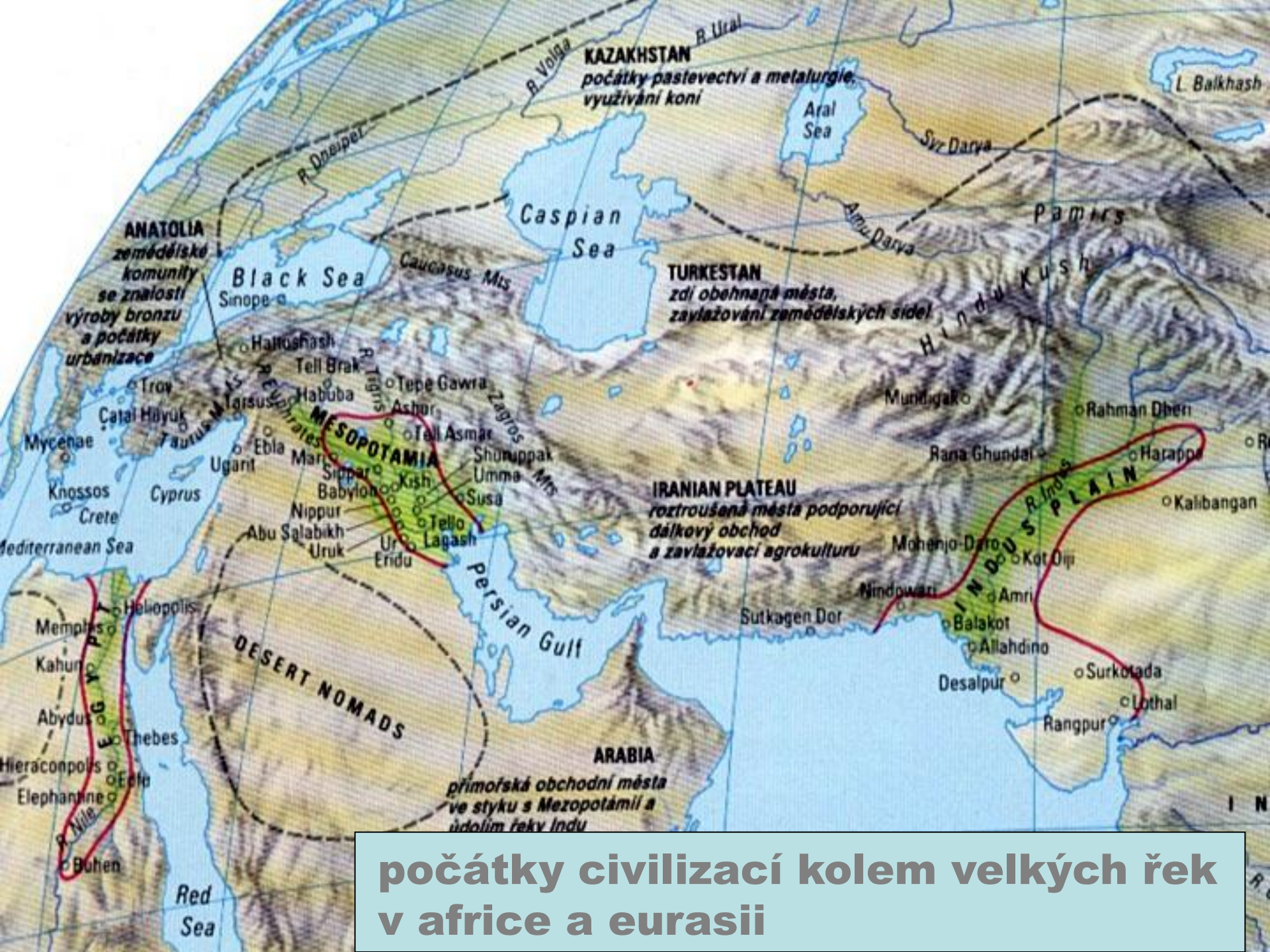
migrace lidstva na ostatní kontinenty z kolébky v africe

hranice lidského osídlování:

- ve starém paleolitu (před 100 000 lety)
- ve středním paleolitu (před 100 000 až 40 000 lety)
- v mladém paleolitu (před 40 000 až 10 000 lety)

hranice lidského osídlování ve třech fázích

ANATOLIA
zemědělské
komunity
se znalostí
výroby bronzu
a počátky
urbanizace

KAZAKHSTAN
počátky pěstevectví a metalurgie,
využívání koní

TURKESTAN
zdí obohnaná města,
zavlažování zemědělských sídel

MESOPOTAMIA
Taurus Mts
Euphrates
Tigris
Zagros Mts
Tello
Lagash
Uruk
Eridu

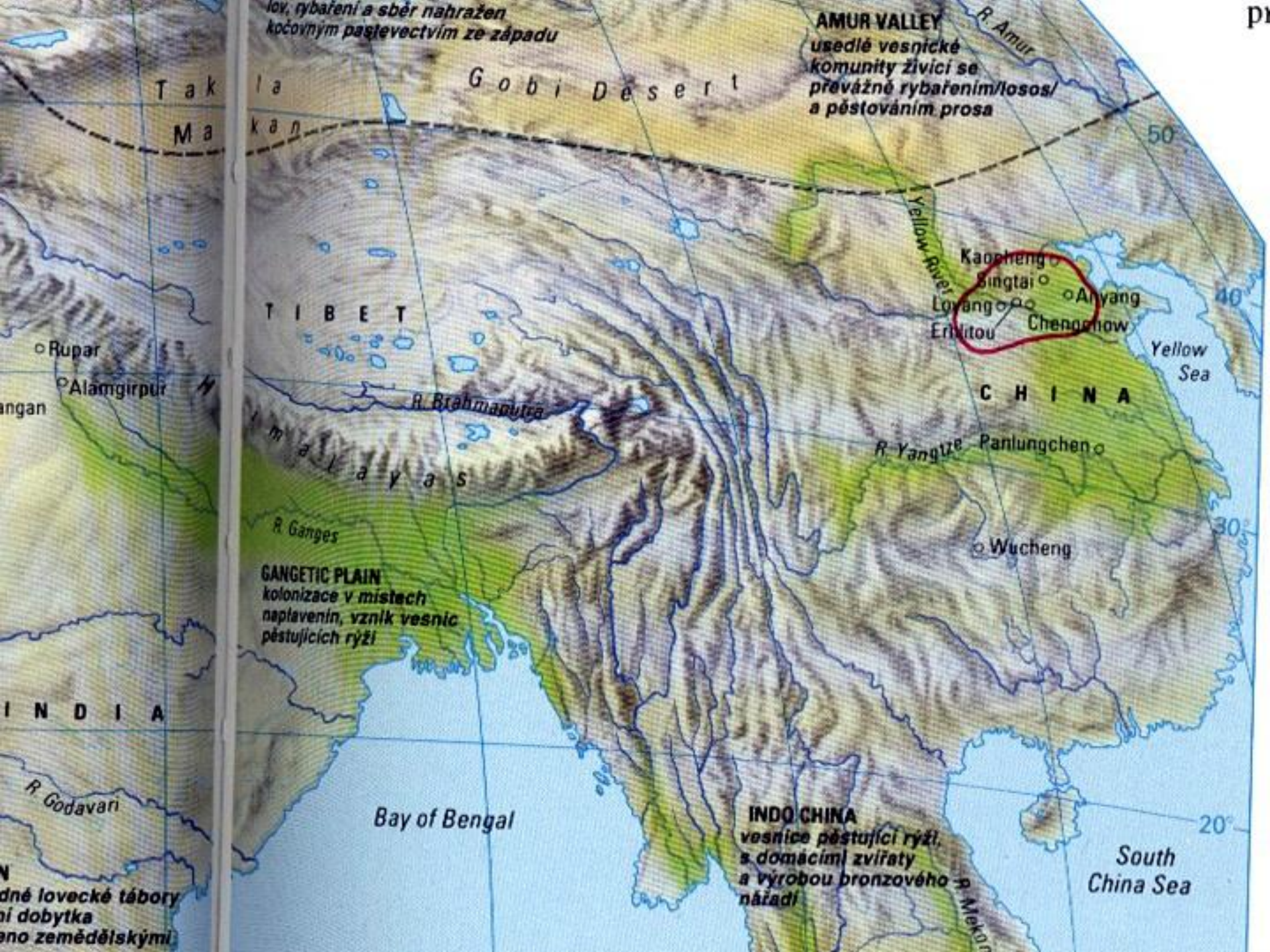
IRANIAN PLATEAU
roztrošená města podporující
dálkový obchod
a zavlažovací agrokulturu

HINDUS PLAIN
R. Indus

DESERT NOMADS

ARABIA
primořská obchodní města
ve styku s Mezopotámií a
údolím řeky Indu

počátky civilizací kolem velkých řek v africe a eurasii

lov, rybaření a sběr nahražen
kočovním pastevectvím ze západu

AMUR VALLEY
usedlé vesnické
komunity živící se
převážně rybařením/losos/
a pěstováním prosa

T a k
M a
k a n

G o b i D e s e r t

T I B E T

Kaoheng
Singtai
Anyang
Chenongow

C H I N A

H i m a l a y a s

GANGETIC PLAIN
kolonizace v místech
naplavenin, vznik vesnic
pěstujících rýži

INDO CHINA
vesnice pěstující rýži,
s domácími zvířaty
a výrobou bronzového
nářadí

I N D I A

Bay of Bengal

South China Sea

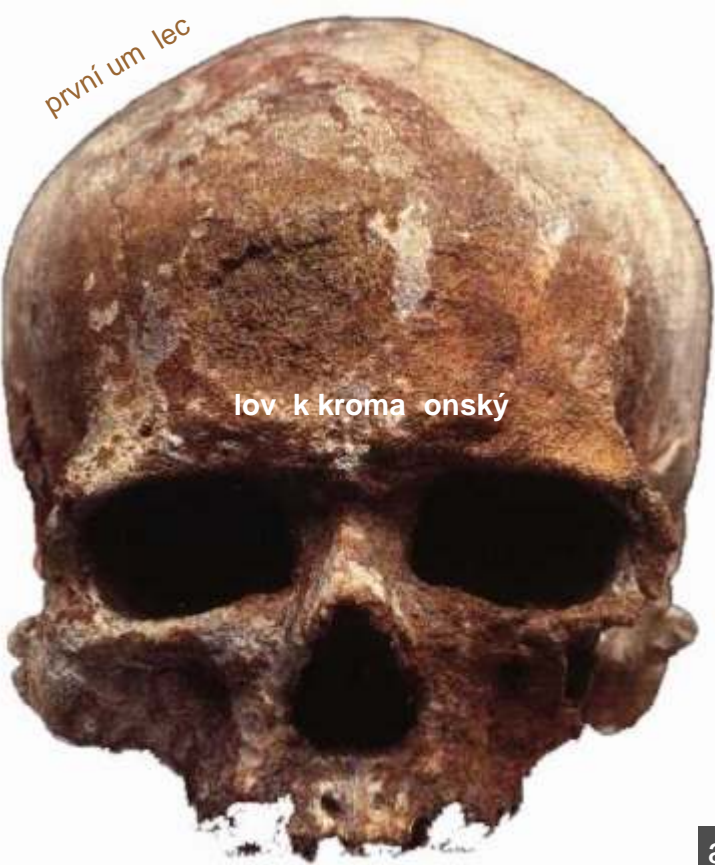
...né lovecké tábory
...ní dobytka
...no zemědělskými

první umělec

lov kromě lovný

Poslední vývojové fáze paleolitu

Po átek mladého evropského paleolitu je obvykle kladen do období mezi 45 až 35 tisíci lety, uvedené rozmezí je zároveň považováno za jakousi přechodnou dobu, kdy vrcholily neandertálské kultury (moustérien a chatelperronien) a začínala **kultura aurignacien**, spojována již s Homo sapiens sapiens. Kulturu archeologové pojmenovali podle lokality Aurignac nacházející se v jižní Francii a rozvíjející se v Evropě a také na Předním východě. Nálezy patřící této kultuře jsou považovány za nejstarší projevy výtvarného umění moderního lovce na evropském kontinentu. Jejich překvapivá vysplost napovídá, že rozhodně nejsou poátkem umění, ale výsledkem dlouhodobého procesu, který započal někdy před 140 000 lety v Africe.

první výrobky
přímých předků lovce

PALEOLIT

HOMO ERECTUS

- acheulén (1 400 000-100 000)
- moustérien (120/70 000-40 000)
- chatelperronien (34 000-30 000)
- aurignacien (37/35 000-27/23 000)
- gravettien (30 000-20 000)
- solutréen (21 000-18/14 000)
- magdalenien (17 000-11 000)
- azilien (12 000-10 000)

HOMO SAPIENS SAPIENS

otisk ruky
z Gargasu
(29 000 let)

poslední
zalednění

Altamira
(17 - 11 000)

malby v jeskyních

? 2,5 mil. - 900/800 000 900/800 000 - 300/250 000 300/250 000 - 40 000 45/35 000 - 13/11 000 12/11 000 - 10 000 let

nejstarší paleolit

starší paleolit

střední paleolit

mladší paleolit

pozdní paleolit

(4 mil. v Africe ?)
první obydlí ?
(1,7 mil. l., Olduvai
v Tanzánii, zbytky
kamenné zdi)

přestříklín

NEANDERTÁLEC

lovce zabitá
pohřbití mrtvé

u paleolitu se nepoužívá označení
před naším letopočtem

šipka

sošky venuší

Willendorfská
venuše (26 - 24 000 let)

Nejvýznamnější loveckou civilizací a kulturou je **gravettien** (La Gravette v jižní Francii), na jižní Moravě rozvinutý ve vyspělý pavlovien (Pavlov, asi před 29 až 25 tisíci lety). Z této éry se zachovala řada pozoruhodných geometrizujících předmětů, vyspělých štípaných industrií, stylizovaných venuší a nástenných maleb.

jeskyně Kůlna na Moravě

jeskyn Pekárna na Morav

Evropa doby ledové, asi před 20 000 lety

Po nejv tším ochlazení poslední doby ledové se objevuje **kultura magdalénien** (La Madeleine v jižní Francii). Pokrývá záv re nou etapu mladého paleolitu a zasahuje rovn ž do po áte ního období pozdního paleolitu. Magdalénská kultura je úzce provázaná s loveckou společností, která se specializovala zejména na lov sob nebo koní. Pokro ilé nástroje a um ní této kultury (nap íklad vrha e ošt p opat ené mikrolity, zna n zjednodušené sošky venuší nebo d myslné kompozice maleb) ásto vycházejí z lovecké tematiky.

Archetyp krajiny a posvátný charakter obydlí

Velká p íkopová propadlina

Od pradávna lidé p ikládali velký význam svému životnímu prostředí. P irozen si vybírali místa, která je p itahovala svou magi ností. Zvlášt silné byly pro n skalní útvary a tajemn vystupující vyvýšeniny. Jakoby v jejich mysli byla zako en ná vzpomínka na p vodní africkou krajinu, kde skalní p evisy p edstavovaly p irozenou ochranu p ed dravými zví aty.

Olduvai (Serengeti)

pohled z Kotou e (Štramberk)

I na Morav najdeme pozoruhodný krajinný systém, který byl intenzivn využíván v dobách nejstarších. Území, kde pozd ji procházela tzv. jantarová stezka, za íná na jižní Morav v okolí Pálavských vrch a pokračuje severn , až na Ostravsko. Z obou stran je lemováno zajímavými p írodními útvary. V minulosti tato „prav ká dálnice“ p edstavovala p írozenou cestu migrujících stád zví at i z daleka viditelnými orienta ními body. Prav ký lovec zde našel nanejvýše vhodné prost edí k životu, obstarávání potravy a k provozování rituál .

Geometrie kruhu

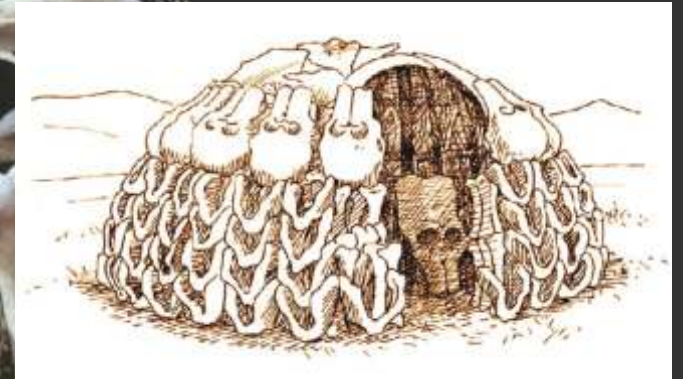

Ohniště k obydlí neodmyslitelně patilo. Dávalo teplo a světlo, chránilo před nebezpečnými zvířaty nebo umožňovalo přípravu potravin. Kromě praktického hlediska přibytěk získal tajemnou, až magickou atmosféru (ohně jako životní síla a také vzpomínka na zesnulé). Jeho kruhový nebo oválný tvar později kopírovaly různé zahloubené stavby, jejichž stěny tvořila konstrukce z tvrdé dřeviny, kamene, hlíny, kostí nebo kůže.

Geometrie kruhu nebo oválu měla v historii lidstva vždy posvátný význam. Sluneční kruh, který „nemá začátek ani konec, představuje nekonečnost, dokonalost a věčnost a je často používán jako mužský princip a symbol Boha“. Symbolika oválu je podobná - věšinou jako „ženský a božský princip“ (Fontana 1994, s. 56).

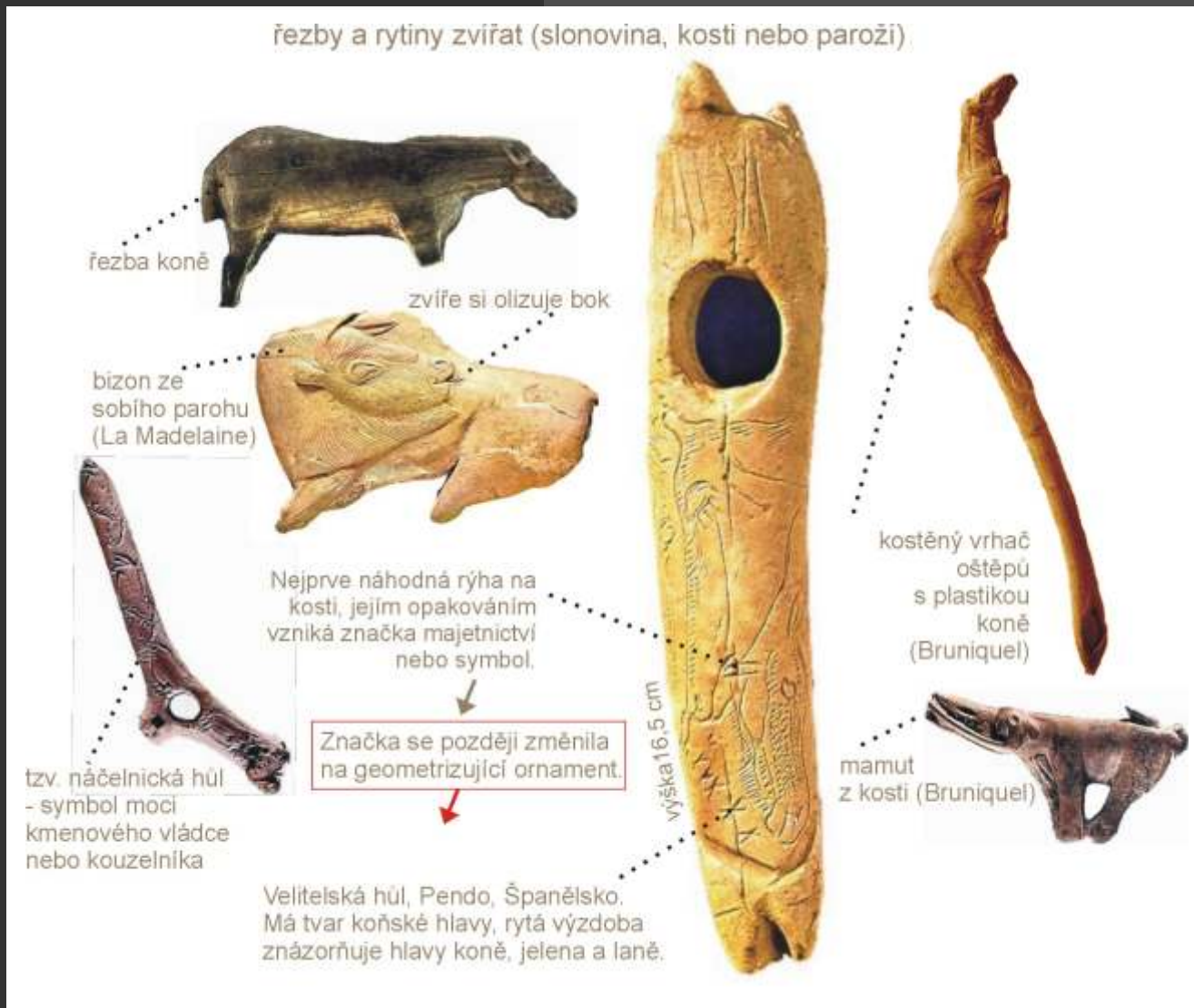

Sídliště a v něm stojící primitivní obydlí jistě nebyla jen pouhým místem určeným k práci a bydlení, ale pravděpodobně zahrnovala také kultovní zóny.

Z období před 13 000 lety pochází slavné sídliště **Mežirya** na **Ukrajíně**. Našlo se tady více než 70 domků z mamutích kostí, které byly do sebe vklíněny a vytvářely kruhovou konstrukci napřímenou s výškou 4 až 5 metrů. Z jednoho objektu pochází mamutí lebka pomalovaná červenými vzory. Mohla sloužit k rituálním účelům a prostor samotný mohl být náboženským shromaždištěm.

Magický význam prečného umění

K prvním výtvarným projevům patří ily pomalovaná lidská těla, jednoduché kresby v jílu i písku, úlomky kamene lehce upravené na tvar zvířete, ozdoby z různých přirodních materiálů. Později přibývaly nástroje zdobené rytinami i řezbou, obřadní masky, sošky venuší a jeskynní malby.

Tématika výzdoby je někdy spojována s loveckou magií - symbolické splnutí mezi lovcem a lovenou zvířím prostřednictvím rytého nebo namalovaného motivu. Vzniká napodobenina, dvojník, nad kterým má tvůrce magickou moc.

Religiózní i sociální charakter drobných předmětů vystihl René Huyghe: „Už nejstarší umělecké projevy mají dvojí poslání: jednak se lovk snažil promítnout sám sebe do vesmíru, zanechat v něm svou podobu, svůj podpis, jednak si ho přisvojil a dobýt“ (Huyghe 1957, s. 12).

Paleolitické venuše a kult plodnosti

mapka výskytu paleolitických venuší v Evropě

Silné boky a velká prsa, stejně jako zdůrazněné pohlavní orgány naznačují, že plodnost byla hlavním tématem.

hlava a ruce jsou pouze naznačeny

Materiálem byla nejčastěji mamutovina, případně kámen.

dokonalá stylizace účesu

malé rozměry

Stylizovaný okrasný leminek vypovídá o pozorovacím talentu paleolitického umělce. Podobné detaily najdeme i na jiných venuších (např. účesy).

naturalistický typ

Věstonická venuše
25 000 př. n. l.,
Čechy, Dolní Věstonice, směs pálené hlíny a popela z mamutoviny, 11,5 cm

Petřkovická venuše
25 000 - 22 000 př. n. l.,
Čechy, Landek u Petřkovic, z krevete, 4,7 cm

Willendorfská venuše
24 000 - 22 000 př. n. l.,
Rakousko, výška 11 cm, mamutovina

Venuše z Moravan
22 800 př. n. l.,
Slovensko, Moravany nad Váhom, 7,5 cm

Venuše z Petersfelsu
Německo, 10 000 př. n. l.,
asi 4,5 cm, stylizované sošky z lignitu

"Fanny vom Galgenberg"
32 000 př. n. l.,
nejstarší rakouská venuše, nazvaná podle tanečnice Fanny

Žena z Brassempuy
asi 23 000 př. n. l.,
Francie, 3 cm, hlava ženy s účesem

Venuše s rohem
asi 23 000 - 20 000 (nebo 30 000?) př. n. l.
Skální reliéf (výška 46 cm),
Laussel, Francie. Roh s krví je spjat s mýty o "pani zvířat" (přiváděla zvířata k lovcům), podle jiné verze může jít o falický symbol.

Venuše z Lespugue
asi 25 000 - 21 000 př. n. l., Francie,
výška 15 cm, z mamutího klu, stylizace

Mentonská venuše
Francie, "domácí" tvorba, z které se vyvinula výroba fetišů

Venuše z Chiozzy
Itálie

Venuše ze Savignana
Itálie

Mezin
Ukrajina, pozdní paleolit, meandrové vzory

STŘEDNÍ EVROPA
JIHOZÁPADNÍ FRANCIE
SEVERNÍ ITALIE
JIŽNÍ RUSKO

Osobitou kapitolu paleolitického umění představují ženské sošky, archeology přenesen označované jako venuše. Pravděpodobně byly zásvěcené kultu plodnosti (obecná symbolika přirodních ženských - mateřských sil) a snad sloužily jako amulet, který chránil ženu v průběhu porodu. Jedná se v podstatě o figurky nahých žen (někdy s naznačeným odvětvím) zobrazených ve strnulém postoji a s nadsazenými znaky ženskosti. Jejich hlava a ruce jsou pouze naznačeny. Chybějící obličej se obvykle vysvětluje jako magický nežádoucí detail, protože zobrazení tváře mohlo „odebírat“ duši. Na které detaily na plastikách naopak vypovídají o pozorovacím talentu paleolitického umělce, například okrasné emínky nebo složité účesy. Materiálem byl zejména kámen, mamutovina, keramika nebo různé kosti a paroží.

Kultovní obřady a šamanismus

Jak vypadaly kultovní obřady mladopaleolitického lovce? Na to bohužel neznáme přesnou odpověď. Podle dochovaných artefaktů můžeme usoudit, že v mladopaleolitické společnosti byly kultovní obřady součástí každodenního života. Významnější byly jistě spojeny s loveckými a pohřebními rituály, slavnostmi souvisejícími se změnami ročních období, narozením dítěte, vstupem do dospělosti, svatbou apod. Jak už bylo naznačeno, nejdůležitější obřady mohly probíhat v jeskyních a nejspíš sehrály klíčovou roli v duchovním životě předvěkého lovce.

Se slavnostmi a obřady je spojen tanec, malby na lidském těle, tetování, zvířecí převleky a přímý hudební doprovod. Můžeme si jen představit, jak pouhé podupávání, hra na jednoduché hudební nástroje a jiné akustické efekty společně s přímým halucinogenních látek dokázaly uvést aktéry do transu.

kost ná flétny z Francie, začátky mladého paleolitu

Kouzelník severoamerických Indiánů, maskovaný jako medvěd (Podle: Nahodil 1951; Podborský 2006, s. 42);

Masky

Rekonstrukce zvířecí masky
(Podle: L. Baláka 2005, Antropark)

V domorodých kulturách a vlastně po celou dobu lidské historie je značný význam připisován masce. Má totiž úžasnou moc, dokáže evokovat nadpřirozenou bytost. U mladopaleolitického lovce se předpokládá víra v duchy zvířat nebo země (stejný princip mohl fungovat také u jeskynních maleb), dokázat to však nejde. Masky tedy stírá rozdíl mezi lovkem - lovcem a zvířetem, dochází ke křížení a vytvoření nadpřirozené bytosti. Masky také vychází z kultu lebky, který souvisí s uctíváním předků (hlava jako sídlo duševní síly). Motiv tváře nebo masky odvrací zlo.

Soška muže z Francouzské ulice v Brn
(Moravské zemské muzeum)

člověk je přestrojený za parohaté zvíře,
rytina z jeskyně Les Trois Frères
(Podle: H. Breuille in Huyge 1967, s. 13)

Šamani

Úloha šamana v pravěké společnosti byla velmi důležitá, protože to byl člověk mnoha dovedností a schopností. Šaman musel mít rozsáhlé znalosti o přírodě, dovedl léčit a využívat různé psychologické techniky. Pravděpodobně vedl náboženské obřady. Díky svým rozšířeným schopnostem se dokázal uvést do stavu extáze, při které měl vidiny. Extázi mohl vyvolat také u jiných jedinců při společných obřadech.

Velice často se šaman musel naučit přetrvávat bolest. Rozšířený je názor, že tito zvláštními schopnostmi obdaření jedinci trpěli duševní poruchou (například epilepsií) nebo jinou nemocí. Dokládá to hrob brněnského šamana, objevený v roce 1891 ve Francouzské ulici. Kromě kostry muže s červeně zbarvenou lebkou byla v hrobě nalezena unikátní soška z mamutoviny, zvířecí lebka, kotouče, velké množství moškových ulit a několik dalších předmětů. Archeologové zjistili, že pohřbený muž trpěl nesnesitelnými bolestmi rukou a nohou.

Pohřební ritus

Možnost oddělení duše od těla, která vyplývala ze šamanských obřadů, mohla významně ovlivnit pohřební ritus. S tím pravděpodobně souvisela i víra v posmrtný život a možnost znovuzrození.

První rituální pohřby zaznamenáváme již u lovců neandertálského. V mladém paleolitu se pohřbívalo do mělkých hrobů, již v té době bylo rozšířené uložení do tzv. skrčené polohy. V tšínou se jedná o pohřby jednotlivců, ale jsou známy i hroby hromadné (např. pohřeb 25 lidí z Předmostí u Přerova).

Rekonstrukce gravettského pohřebního areálu podle K. Absolona

V stonický trojhrob

Typickým znakem významných pohřbů je přítomnost červeného barviva. Dokazuje to slavný tzv. v stonický trojhrob - pohřbení tří mladých jedinců, kteří byli do země uloženi podle tehdejší mytologie. Jedna z pohřbených osob byla identifikována jako na zádech ležící asi dvanáctiletá dívka, další dvě kostry představovaly mladé muže, z toho jeden ležel na zádech a druhý na břiše. Je zajímavé, že mladík ležící na břiše byl pažemi propojený se ženou a mladík ležící na zádech měl svou ruku položenou v jejím klíně. Interpretace tohoto nálezů jsou různé. Jednalo se o vyjádření příbuznosti, vzájemného sexuálního vztahu a nebo to byl nezdařený pokus o chirurgický zákrok během porodu ženy s následkem smrti rodičky a nucené smrti obou mladíků (porodník)?

Rekonstrukce v stonického trojhrobu
(Podle: L. Baláka 2005, Antropark)

mapka frankokantaberské oblasti (34 000 - 11 000 let)
(první lovecký styl)

● malby v jeskyních
■ nálezy

Lascaux

Lascaux, Périgord
Malby objevili dva chlapci se psem v r. 1940. Jeskynní výjevy patří k nejkrásnějším na světě, jsou sice uzavřeny, ale ve 20. století byla vytvořena věrná kopie původní jeskyně - Lascaux II. Stěny pokrývají až 6 m velké obrazy zvířat - stáda či zástupy losů s vysokým parožím, bizonů a koní, obklopených šípy a geometrickými symboly. Známý je rovněž výjev se zápasem dvou kouzelníků.

Niaux

Vilhonneur

Údajně nejstarší vyobrazený lidský obličej.

Rhône

LASCAUX

LA MADELEINE

podle naleziště pojmenovaná kultura magdalénien

LAUSSEL

Rouffignac / rufiňák

V této francouzské jeskyni (objevena v roce 1956) je 123 maleb mamutů, což je zhruba polovina ze všech nástěnných maleb mamutů na celém světě.

Nejprve napodobování zvířecího otisku, pak vlastní otisk, který se postupně zdokonaloval (barvy, kompozice).

CHAUVET

V roce 1994 objevená jeskyně (více na DVD)

Garonne

BRUNIQUEL

Gargas

Negativní otisk - zředěně barvivo nasáto stonkem a poté vyfouknuto přes ruku přitisknutou na stěnu. Zůstala jen světlá silueta.

kaolin

dřevěné uhlí

LESPUGUE

Kouzelník (Les Trois Frères)

medvěd (Les Trois Frères, Francie)

NIAUX

Čaroděj (Les Trois Frères)

Les Trois Frères

Le trois frères - jeskyně Tři bratři
V jeskyni objeveny pozoruhodné rituální výjevy, například postava tanečního kouzelníka, ukrytá ve zmeti zvířat, nebo medvěd probodnutý šípy (šamanismus).

Namalované šípy v tělech zvířat měly magický význam. Na některé výjevy se dokonce rituálně házelo pravými šípy (zachovány stopy po zásazích).

hematit

Lascaux

Lascaux, Périgord

Pech-Merle

zdobená kamenná lampa nalezená v jeskyni Lascaux

Pech-Merle

Malba koní (délka koně 3,4 m), velké barevné skvrny uvnitř zvířat i kolem nich byly patrně namalovány ve víře, že zvyšují plodnost.

Altamira

Altamira

Španělsko První objevená jeskyně. V roce 1879 dvanáctiletá dívka doprovázela otce, který zde prováděl průzkum, a všimla si maleb na stropě, jež otci ušly. Obrazy vynikají velikou barevností a jsou zaměřeny především na téma bizonů (na stropě), na stěnách jsou i malby jelenů a jiných zvířat. Několik sálů je propojeno užšími chodbami. Jeskyně s malbami je považována za "Sixtinskou kapli" paleolitu.

Pyreneje

PINDAL

BRASSEPOUY

významný objev

Chauvet

Nejtí nalezišt jeskynního um ní najdeme v tzv. frankokantaberské oblasti (jižní Francie a severní Špan lsko), malby a rytiny byly také objeveny na místech velmi vzdálených od této oblasti (nap . na Sibi i, v Africe i Austrálii).

Mnoho z nich bylo zni eno zv tráním, spodní vodou apod., proto jsou etné nálezy jen torzem. P esto v evropském mladším paleolitu najdeme p sobivá díla z doby p ed 39 000 - 11 000 lety. Malby se vyskytují na skalních nebo jílovitých st nách pod p evisy, v p edních ástech p vodn obývaných jeskyní a ty nejkrásn jší v kultovních, špatn dostupných jeskyních.

Výjevy vznikaly v pr b hu mnoha let, asto se vzájemn p ekrývaly a m ly r znou velikost. Ve složitých kompozicích se n kdy vyskytují malby ázené do pás , objevují se i pokusy o vyobrazení d je nebo symbolické uspo ádání (nap . motiv plození).

Lascaux

Altamira

Nám ty a technika maleb

Nejastji jsou zobrazována zvířata, například divoký kůň, bizon, praporek, kozorožec, mamut, sob, méně již jelen, lev, medvěd, nosorožec, ryby a ptáci. Rostlinné nebo krajinné motivy se neobjevují. Lidé byli zobrazováni zřídka a pouze symbolicky jako aurochové v maskách nebo například lidské a například zvířecí bytosti.

Nárt husté spleti rytin v jeskyni Les Trois Frères, vpravo je postava "kouzelníka"
(Podle: Breuil 1958, Lewis-Williams 2007, s. 237)

Nástinné malby lidé vytvářeli pomocí přírodních pigmentů jako jsou rudky, okry, kaolin, hematit (krevet), oxidy zinku a manganu pojených vodou, žlutkem, tukem a krví zvířat. Na kresbu černou barvou se používaly uhlíkaté klacíky (uhly). Roztíráním docházelo k míchání barev, používaly odstíny žluté, červené a hnědé, ale i slabě fialové. Barevná hmota byla nanášena a roztírána prsty, štětci a hnetými tyinkami. Zajímavé jsou nálezy kamenných lamp s dřevkem na zvířecí tuk, do nichž byl ponořen suchý mech místo dnešního knotu. Dalším způsobem byla rytá kresba, někdy se vyskytují i otisky. Pravděpodobně také využívali nerovnosti stěn k plastickému zobrazení zvířat.

Styly a vývoj maleb

1) **otisky**, tzv. **makaronské** a jiné **jednoduché kresby** (aurignacien). Za nejstarší projevy jsou považovány jednoduché kresby v jeskyni u Blaubeuren v Německu (asi 39 000 let) a otisky dlaní do mramkové stěny s barevným pozadím nebo zobrazení dlaní z doby asi před 34 - 29 000 lety (Chauvet, Gargas). K nim jsou připisovány ještě kresby zvířat a ornament vytvářené souběžnými tahy prstů (makarony). Vzniklé linie tak tvoří hustou spleť (Altamira, Rouffignac).

2) lineární obrazy - do skalních stěn nejprve byly vyrývány obrysy zvířat, později obtaženy barvou a kolorovány. Nejstarší a pěkavivě vypsýlý projev tohoto stylu opět najdeme v Chauvet (asi 30 000 let). Pozoruhodné malby koní s velkými barevnými skvrnami uvnitř jejich těl najdeme v jeskyni Pech-Merle (asi 25 - 16 000 let).

3) paleolitický realismus (asi 30/23 000 - 11 000 let). Dochází k plastické modelaci tvaru, používání barevných odstínů, k zachycení detailů a naznačení pohybu. Objevují se promyšlené kompozice s různými záměry (Lascaux, Altamira, Chauvet, Niaux, Les-Trois-Frères).

4) stylizace - další vývoj spadá do mezolitu a neolitu, kdy dochází k postupnému zjednodušování tvarů. Nicméně již v paleolitu se objevují geometrické vzory a znaky, které jsou součástí jinak reálných maleb. V závěru magdalénienu dochází k prvním projevům rentgenového stylu.

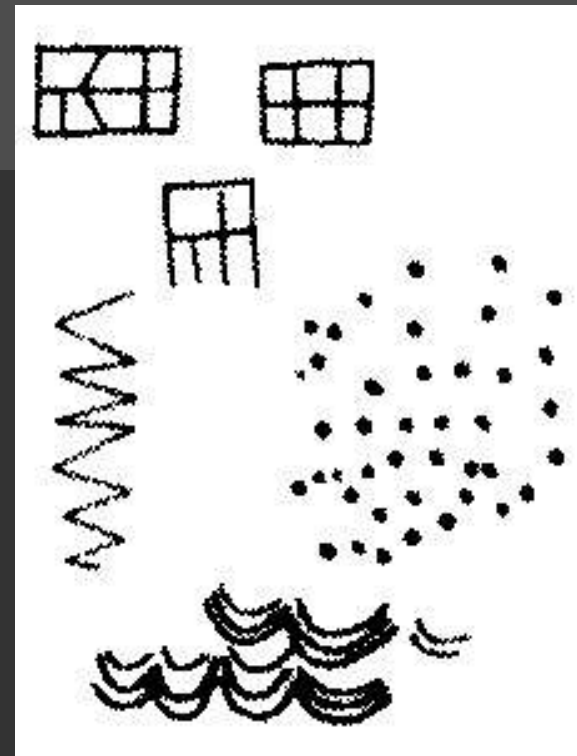

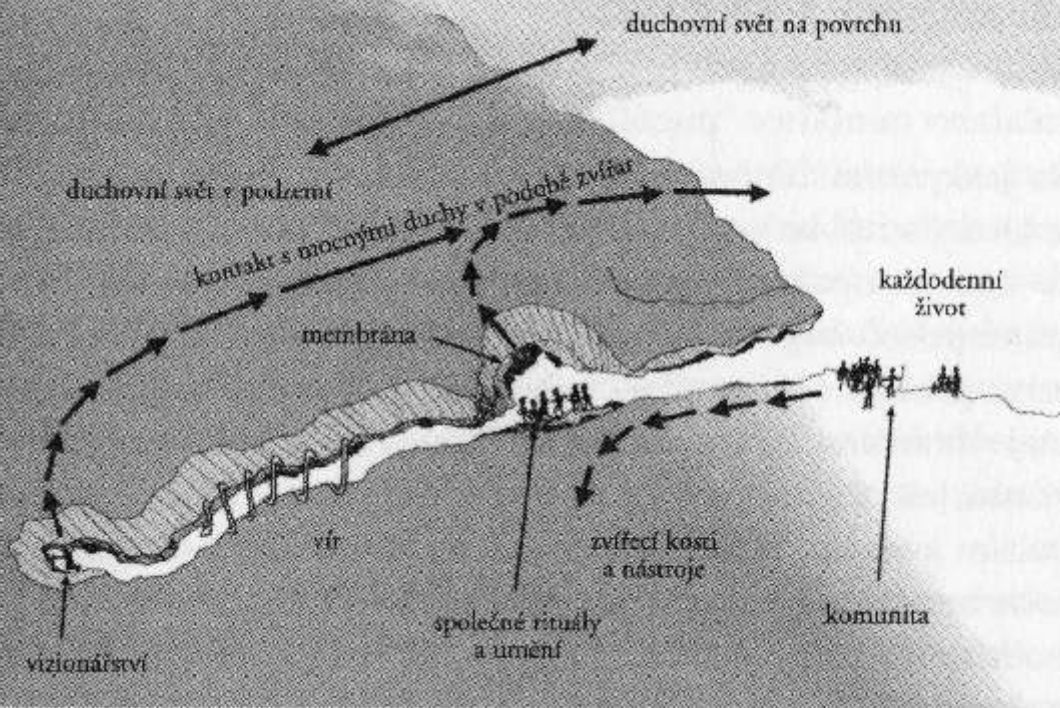
Zna ky a symboly

Lewis-Williams

Autorova interpretace jeskynního umění se opírá o souasně poznatky evoluční psychologie, na jejíž základ vytvořil neuropsychologický třístupový model vjemů, které lidé prožívají při změnách stavů v domě a fixují je do maleb nebo rytin. Williams klade velký důraz na první stadium uvedeného modelu, jehož výsledkem jsou grafické výstupy v podobě geometrických značek.

V každé jeskyni najdeme záhadné značky a symboly, které jsou vysvětlovány jako astronomické, kalendářní či evidenční záznamy, jiné jako lovecké pastě nebo primitivní chýše. S jistotou to však tvrdit nemůžeme.

Víceú elovost mladopaleolitických jeskyní
(Podle: Lewis-Williams 2007, s. 317)

Paleolitická jeskyn podle Davida Lewis-Williamse

Lewis-Williams odmítá teorii o lineárním vývoji „obrazivého umění z geometrických obrazců nebo makaron“. První aurignacienské obrazce podle něj „nejsou jen ranými chabými pokusy o obrazy“, ale představují prokreslené psychologické vjemy nebo pozdější reálnější vzpomínky na tyto vidiny.

Lewis-Williams považuje šamanské obřady prováděné v jeskyních za klíčové pro navození silných citových prožitků (někdy až halucinací), které ovlivní výslednou podobu maleb. Nicméně výběr jeskyně - její tvar, členění a symbolika, způsob uspořádání výjevu, technika nebo náměty - jsou vlastnostmi záměrnou, plně uvdomovanou a nikoliv nahodilou. Jeskyně je pro autora svatyní, „symbolickou bránou do podsvětí“ nebo „tunelem do hlubin země“, kde dochází ke „kontaktu se svými duchy v podobě zvířat“. Prostor v jeskyni pak rozděluje na dvě části. V první probíhaly společné rituály (v tštinou se jedná o rozměrný sál s malbami) a ve druhé iniciace privilegovaných jedinců (úzké a špatně přístupné chodby nebo menší komory).

Víceú elová struktura jeskyně a uspořádání nástenných maleb i rytin tak představuje pravěké duchovní univerzum - dalo by se říci - paleolitickou „katedrálu“.

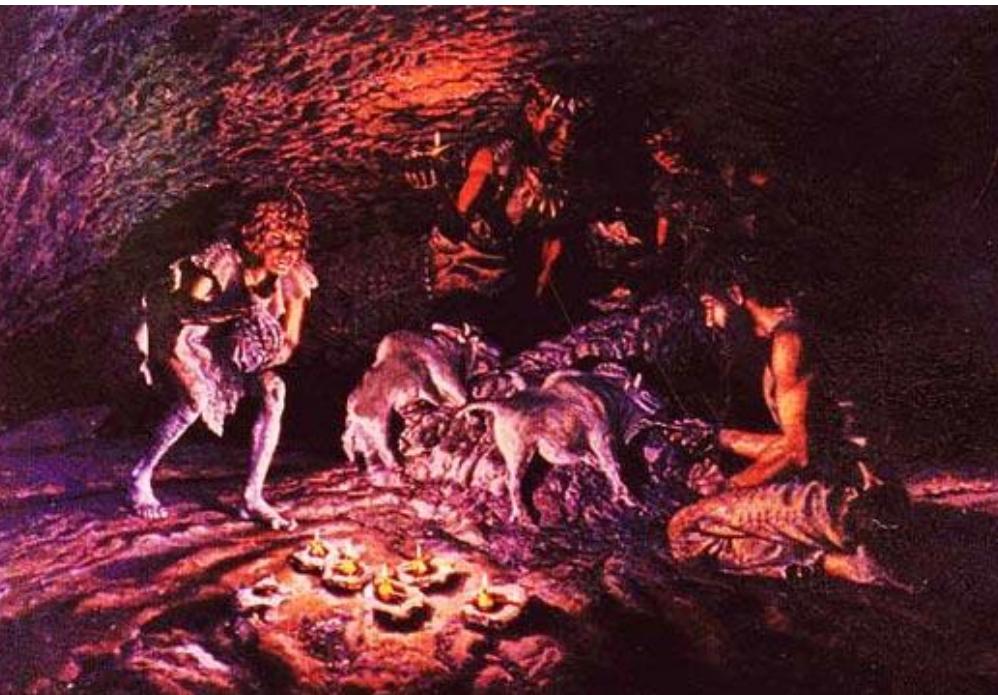
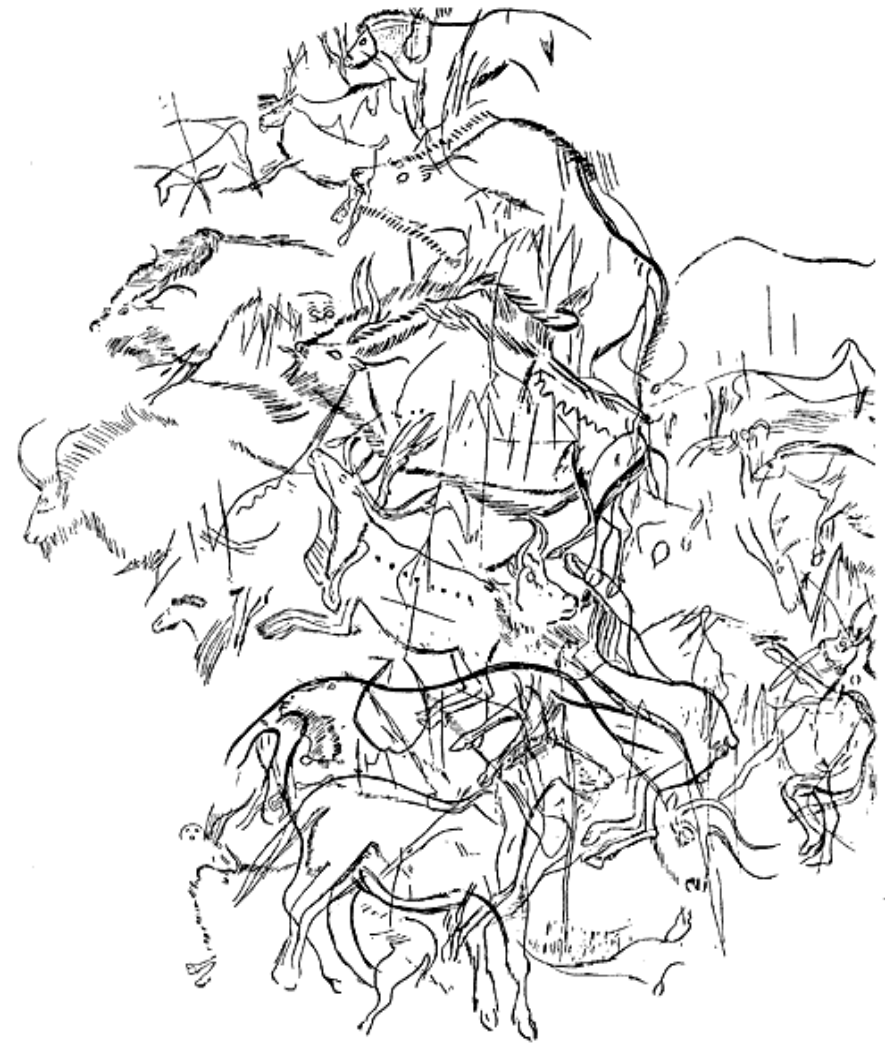
chauvet (skupina nosorožců)

niaux (pářící se bizoni)

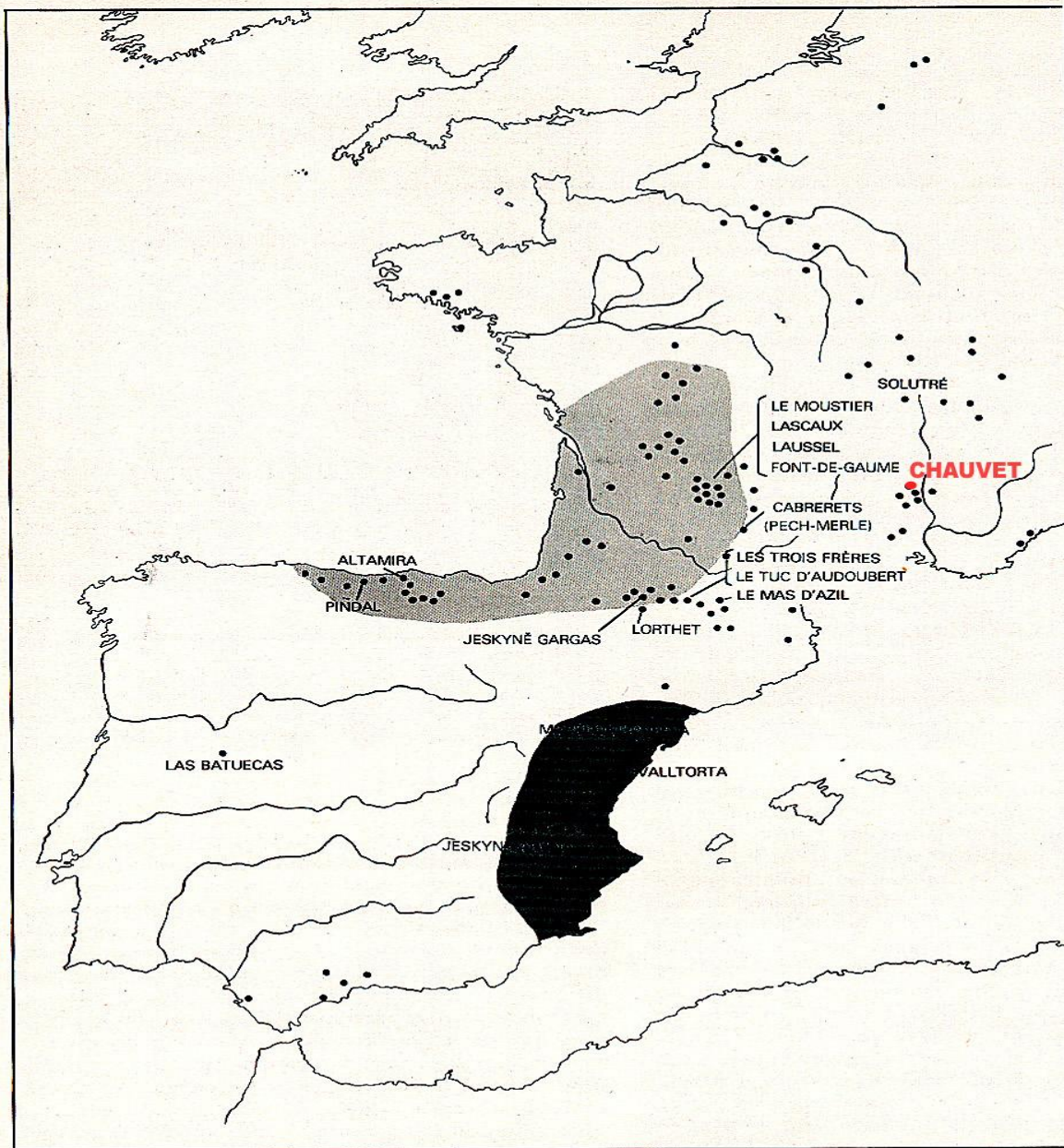
skupiny paleolitického skalního umění ve francii

jeskyně le Tuc d'Audobert, Ariège

jeskyně trois frères

TABULKA C: SKALNÍ UMĚNÍ V ZÁPADNÍ EVROPE

Prehistorická
naleziště

Oblast frankokantaberského
skalního umění

Oblast druhého loveckého stylu
(Španělská Levantie)

jeskyně chauvet

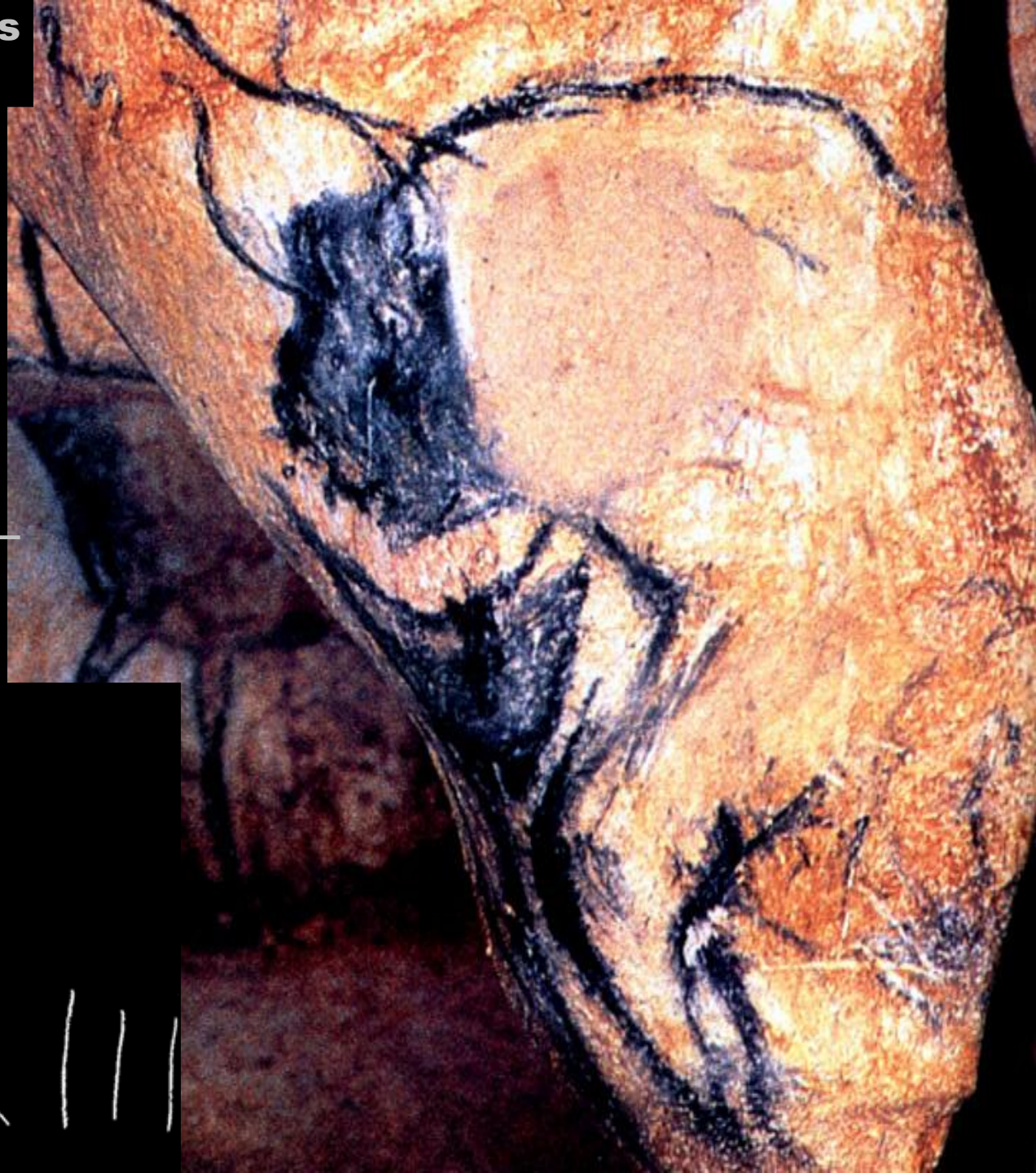

**tzv. čaroděj - minotauros
z jeskyně chauvet**

**muž-bizon
z jeskyně gabillou**

jeskyně lascaux

venuše z laussel

**moravské muzeum v
brně**

věstonická venuše

moravské muzeum v brně

Matěbohy

Střelice

Střelice

Nejpočetněji je antropomorfní plastika
- téměř výhradně znázorňuje ženu
- zastoupena v kultuře s moravskou
malovanou keramikou

Těšetice - Kyjovice

Střelice

moravské muzeum v brně

Nejpočetněji je antropomorfní plastika
- téměř výhradně znázorňující ženu
- zastoupena v kultuře s moravskou
malovanou keramikou

**moravské muzeum v
brně**

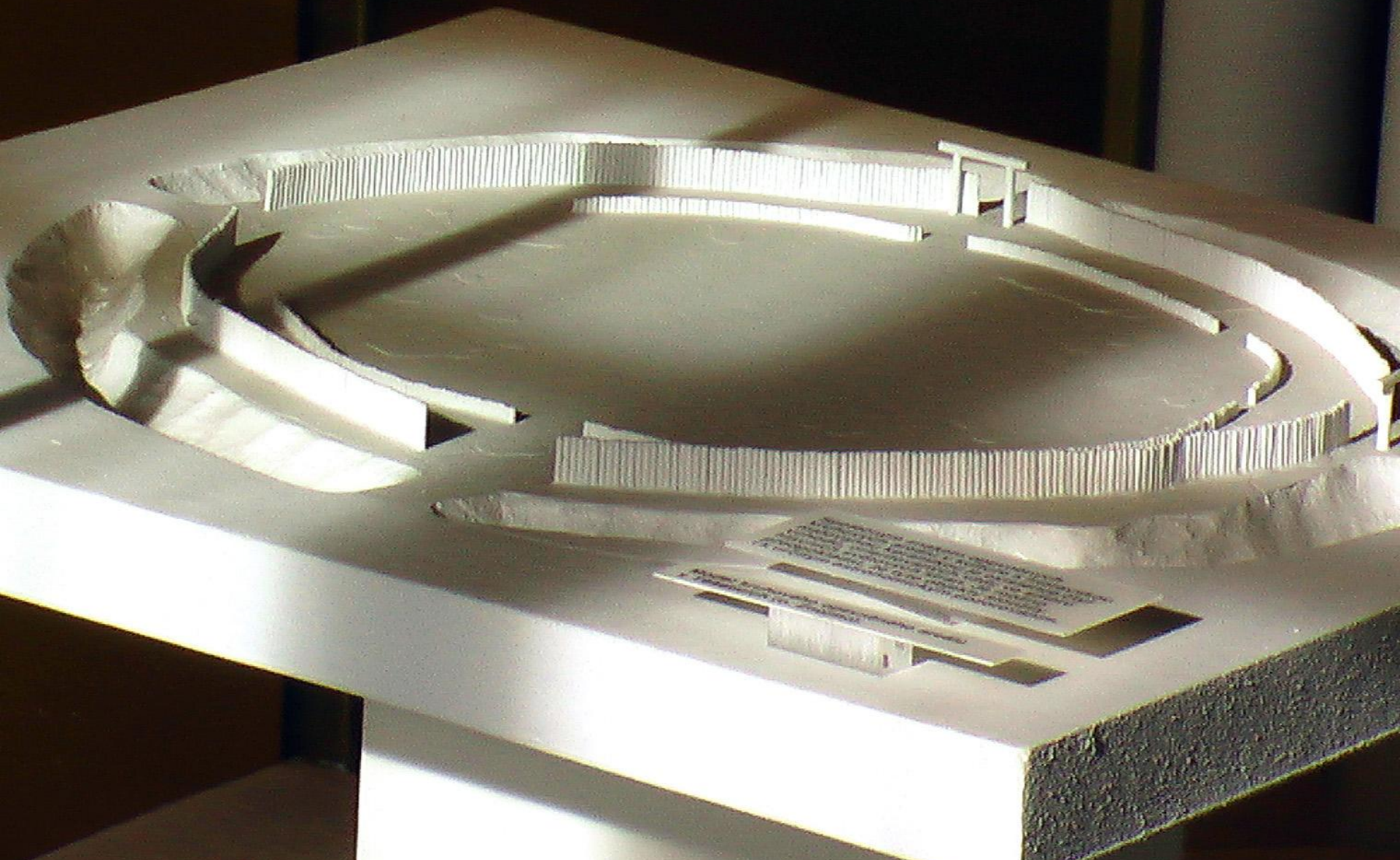

**moravské muzeum v
brně**

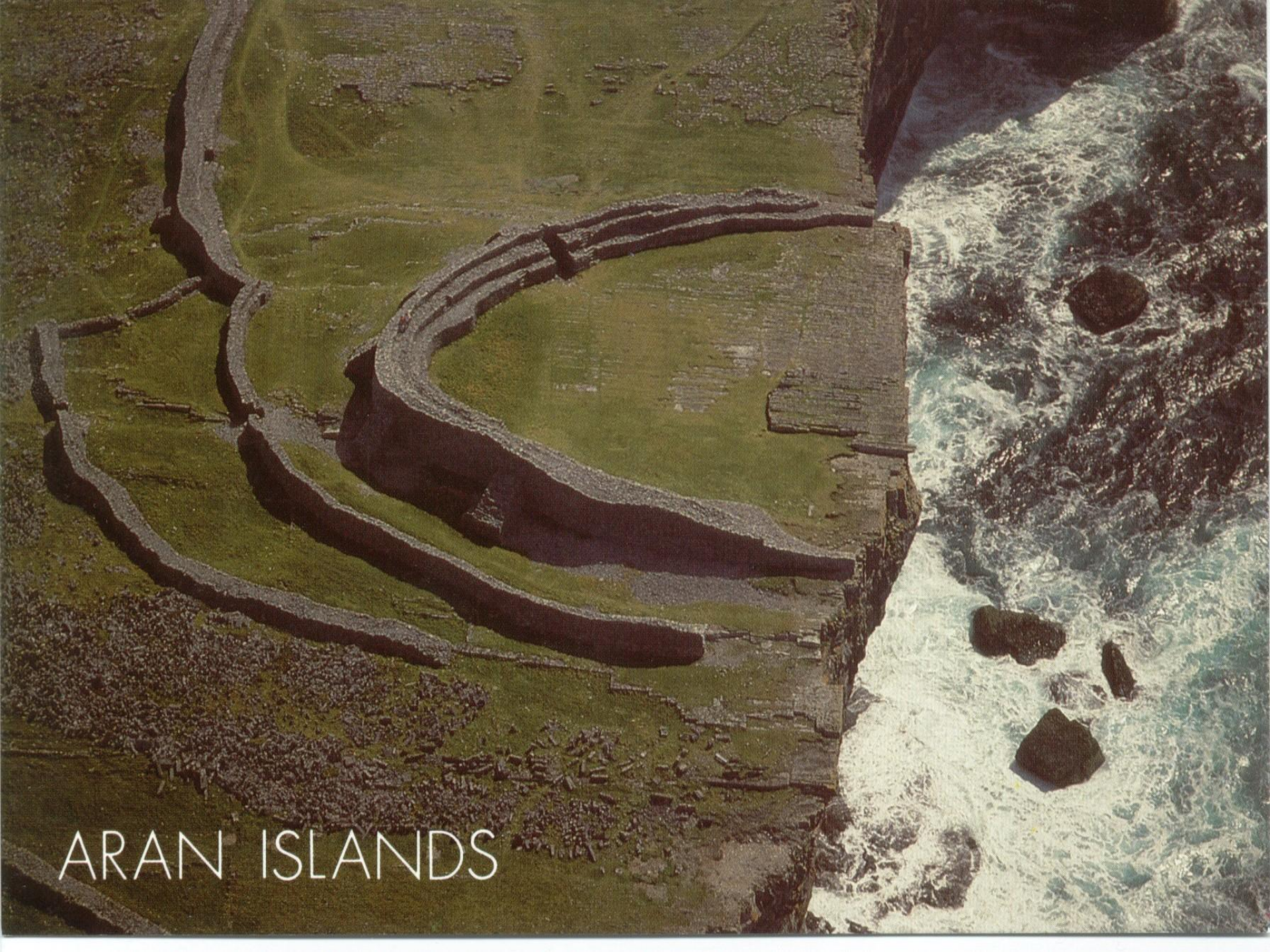
jihomoravské neolitické kruhové rondely

(moravské muzeum v brně)

**kultovní okrsek a pevnost na inishmore
u galway (irsko, aranské ostrovy)**

ARAN ISLANDS

další kruhový rondel na inishmore (aranské ostrovy)

SKARA BRAE

vykopávky neolitické rybářské vesnice na orknejích

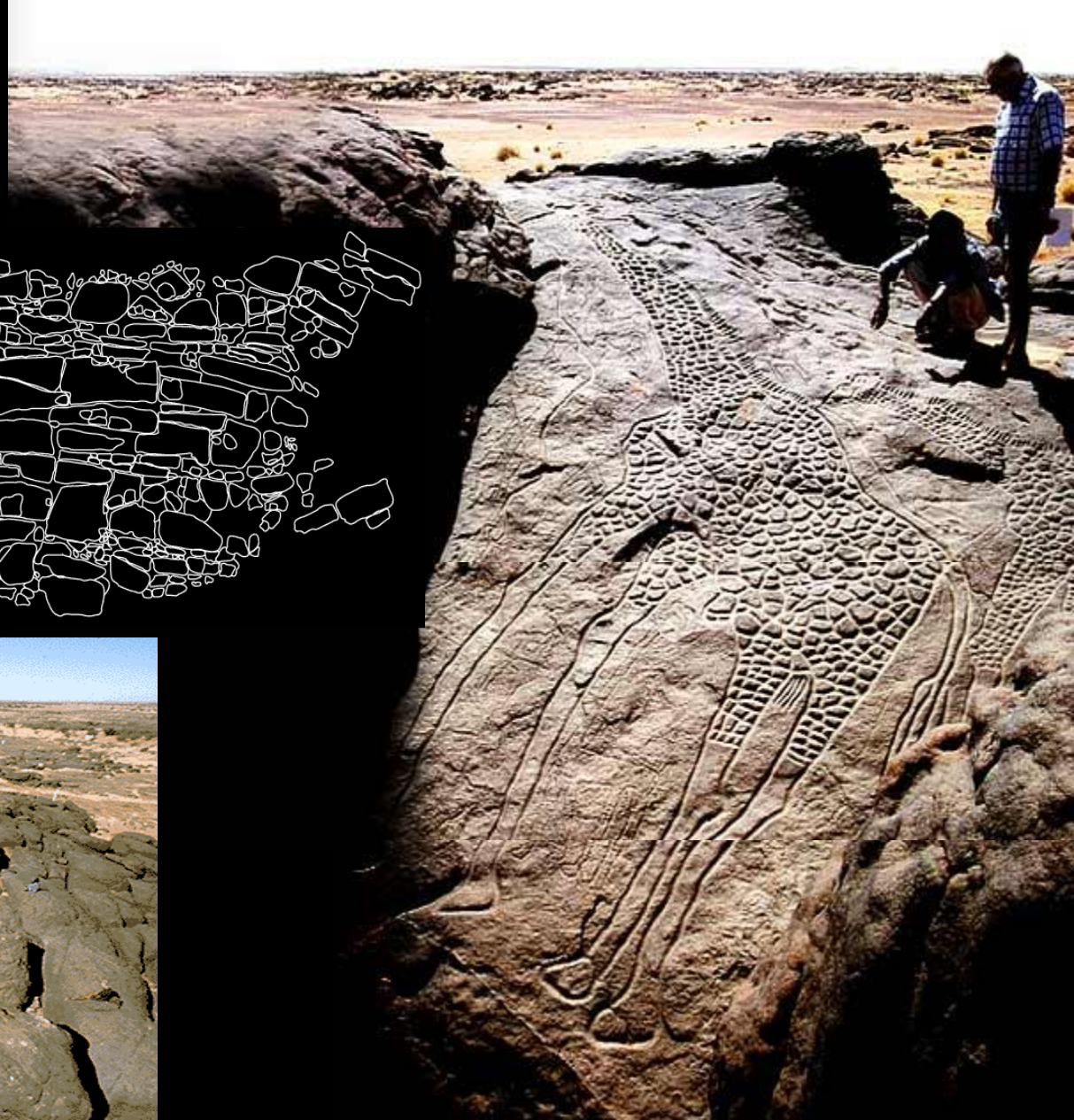
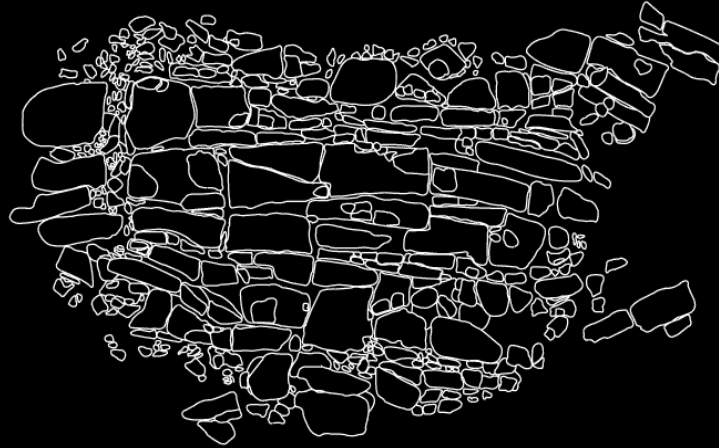

RING OF BRODGAR

...a kultovní megalitický okruh u ní (okrneje, skotsko)

nové objevy v africe :

/ záchrana 9 tisíc roků
starých rytin žiraf na skalách
dabou v nigeru /

čad

libye

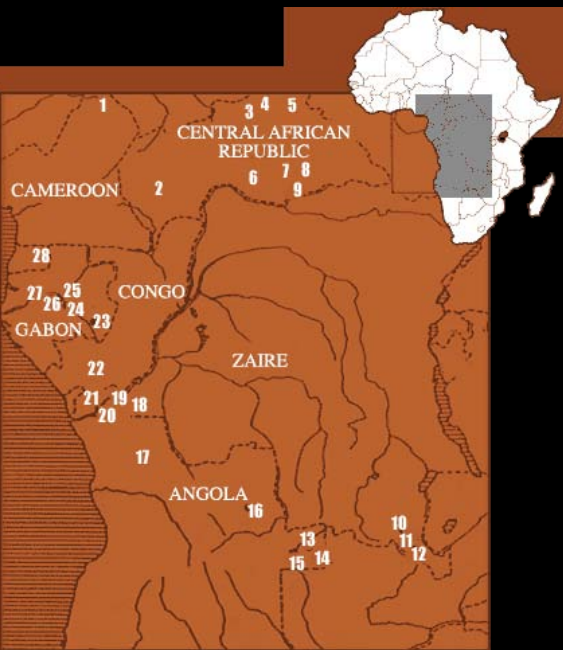
jižní afrika

tanzanie

a další lokality...

středozápadní afrika

tassili

zimbabwe

